

BURGERboek

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel BURGERboek
Uitgever Uitgeverij Actua
Jaar van uitgave 2014-2016
Korte omschrijving <i>BURGERboek</i> is een methode voor het voortgezet onderwijs en het mbo. De methode kan naast burgerschap worden ingezet voor: maatschappijleer en 'mens en maatschappij'. Het materiaal bestaat uit drie katernen: 'Eigen waarden', 'Waar we voor kiezen' en 'Samen Leven'. Binnen elk katern worden verschillende burgerschapsthema's uitgewerkt. <i>BURGERboek</i> biedt twee edities: versie A is bedoeld voor vmbo en versie B voor havo/vwo. Deze twee versies behandelen dezelfde thema's en onderwerpen en hebben eenzelfde opbouw en didactiek. Ieder thema kent een vaste en uniforme opbouw waarbij leerlingen teksten lezen, bespreken en opdrachten uitvoeren. Het gaat hierbij om individuele opdrachten; gespreksopdrachten; discussievragen; doe-opdrachten. De individuele-, gespreks-, en doe-opdrachten zijn geschikt voor zelfstandig werken.
Geanalyseerde onderdelen Katernen 1A, 2A en 3A.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode De methode heeft als doel: "leerlingen voorbereiden op de liberaal-democratische, multiculturele samenleving". Het eerste deel 'Eigen waarden' stimuleert waarden-communicatie, meningsvorming en ontwikkeling van gewoonten, gericht op het leveren van een bijdrage aan de samenleving. Deel 2 'Waar we voor kiezen' leert leerlingen op welke manier de Nederlandse democratie functioneert, ook in relatie met de Europese Unie en de rest van de wereld. Deel 3 leert leerlingen over grondrechten en -plichten, zowel wereldwijd als in de Nederlandse context en laat de leerlingen verkennen hoe mensen met allerlei verschillende belangen en behoeften toch samen kunnen leven.
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming. Uitgeverij Actua geeft aan "dat de methode is ontwikkeld om scholen te helpen bij burgerschapsvorming van leerlingen. Leerlingen worden voorbereid om een bijdrage te leveren aan de liberaal- democratische, multiculturele samenleving".

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

<i>Werking en belang van de democratie</i>
De thema's <i>parlementaire democratie, landsbestuur, internationale samenwerking/Europese Unie</i> komen binnen <i>BURGERboek</i> zeer uitgebreid aan bod. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld: 'het Nederlands kiesstelsel', 'politieke standpunten', 'de regering', 'partijen in de Eerste en Tweede kamer'. Wat betreft <i>Internationale samenwerking/Europese Unie</i> is er veel aandacht voor 'de geschiedenis van de EU', 'de verschillende instellingen' en 'de resultaten van de Europese integratie'. Hetzelfde geldt voor een organisatie als de 'Verenigde Naties (VN)'. Onderwerpen rondom <i>het provinciaal en gemeentelijk bestuur</i> komen slechts beperkt aan de orde.
<i>Democratische basiswaarden</i>
<i>Basiswaarden</i> wordt met begrippen als: 'waarden, normen en moraal' uitgebreid behandeld. Dit geldt ook voor vier burgerschapswaarden: 'vrijheid, rechtvaardigheid, tolerantie en vrijheid'. <i>Gelijkwaardigheid</i> gaat in op 'artikel 1 van de grondwet'; 'gelijke behandeling' en 'het verbod op discriminatie'. Rondom het thema <i>verdraagzaamheid</i> wordt de term 'tolerantie' gehanteerd. In het verlengde hiervan is er aandacht voor de burgerschapswaarde 'solidariteit'.

Binnen het hoofdstuk over 'de Grondwet' wordt de *Vrijheid van meningsuiting* uitgebreid behandeld. Aan bod komen: 'wat zijn feiten en meningen?'; 'artikel 7 van de grondwet (vrijheid van meningsuiting)'. Maar het gaat ook over: 'hoe ver gaat deze vrijheid?'; 'haat zaaien', 'discrimineren' en 'censuur'. *Recht op zelfbeschikking* ten aanzien van eigen leven komt binnen de katernen niet aan de orde.

Rechten en plichten

Onderwerpen rondom *wetten en verklaringen* en *Mens- en kinderrechten* komen binnen de katernen eveneens uitgebreid aan bod. Binnen *Wetten en verklaringen* worden behandeld: 'De Nederlandse Grondwet', 'de rechtstaat met onafhankelijke rechters' en belangrijke 'artikelen uit de Grondwet'. In het hoofdstuk over 'Artikel 23 (de vrijheid van onderwijs)' is er aandacht voor bijzondere en openbare scholen.

Wat betreft *Mens- en kinderrechten* gaat het over: 'mensenrechten in Nederland'; 'Universele verklaring voor de Rechten van de Mens en het Kind'; 'de VN-mensenrechtenraad en het Europees Hof'. Ook wordt uitgebreid ingegaan op verschillende 'artikelen uit onze Grondwet' zoals het 'recht op bestaanszekerheid' (artikel 20) in Nederland.

Participatie

Verantwoordelijkheid

Het thema *Solidariteit* wordt in *BURGERboek* verduidelijkt aan de hand van de waarden: 'rechtvaardigheid' en 'solidariteit'. 'Opkomen voor (on)gelijkheid' en '(on)rechtvaardigheid' zijn hierbij aanknopingspunten. *Solidariteit* gaat uit van 'het samen zorgen voor elkaar'. Mogelijkheden om hier in de praktijk aan te werken komen aan bod. Ook wordt een relatie gelegd tussen 'waarden' en 'meningen' en 'je gedrag' met aandacht voor: 'algemeen belang/eigen belang'; 'egoïsme/altruïsme'.

Sociale veiligheid

Sociale veiligheid gaat in op de onderwerpen: 'het verschil tussen plagen en pesten' en 'morele uitsluiting'. Het onderwerp *pesten* stelt het gedrag van mensen zoals 'kuddegedrag' (het meelopen) en 'het niet nemen van verantwoordelijkheid' bij immorele daden aan de orde.

Onderwerpen die niet aan bod komen: 'verschillende vormen van pesten (verbaal/digitaal)', 'het stellen van grenzen' en 'hulp zoeken'.

Participatie

Het onderwerp 'publieke debat' richt zich voornamelijk op 'het multicultureel debat'. Het gaat dan om problemen die binnen een multiculturele samenleving spelen. Drie soorten problemen die hierbij aan bod komen: cultuurverschillen; werkloosheid en criminaliteit; fundamentalisme en radicalisering.

Onderwerpen die betrekking hebben op *Participatie in de maatschappij* zoals: 'inspraak en medezeggenschap'; 'vormen van inspraak' worden niet behandeld.

Identiteit

Wie ben ik?

Voor wat betreft dit hoofdthema is gekeken naar: *zelfbeeld*, *identiteitskenmerken* en *formele identiteit*.

Rondom *zelfbeeld* denken leerlingen na over bijvoorbeeld: 'gewoonten en waarden' en 'goede /slechte waarden' van henzelf.

Onderwerpen die voor *identiteitskenmerken* worden uitgewerkt: 'culturele- religieuze achtergrond' en 'politieke voorkeuren'. In relatie tot 'politieke voorkeuren' is er aandacht voor de verschillende politieke partijen in Nederland en op welke visies hun standpunten zijn gebaseerd (progressief/conservatief en links/rechts).

Bij *formele identiteit* gaat het in de katernen alleen over het vraagstuk: 'hoe word je Nederlander?' Onderwerpen die hierbij aan bod komen zijn: 'verblijfsvergunning'; 'de Nederlandse nationaliteit'; 'inburgering'; 'de immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)'.

Geestelijke stromingen

Rondom *geloof & spiritualiteit* komt een aantal onderwerpen aan bod. Zo wordt er aandacht besteed aan 'artikel 6 van de Grondwet: de vrijheid van godsdienst'.

Binnen *geestelijke stromingen* gaat het over twee religies in Nederland: 'het christendom' en 'de islam'.

Inhouden over de onderwerpen: 'Jodendom'; 'Boeddhisme'; 'Hindoeïsme'; 'Humanisme' komen niet voor.

Multiculturele samenleving

Er is een heel hoofdstuk over *de multiculturele samenleving* waar verschillende onderwerpen uitgebreid aan bod komen. Voor het thema *diversiteit* wordt ingegaan op onderwerpen over 'verschillende vormen van diversiteit', 'minderheden', 'het migratie -en integratievraagstuk'. Verschillende aspecten van het multiculturele debat worden onder de aandacht gebracht zoals: autochtoon/allochtoon; integreren; culturele gewoonten, gebruiken en verschillen.

Ook is er aandacht voor het thema *etnische groepen in de samenleving*. Hierbij worden Nederlandse gewoonten en culturele feesten belicht. Ook komen culturele verschillen (bijvoorbeeld met de islam) aan bod. Je kunt hierbij denken aan: eerwraak, vrijheid van meningsuiting, fundamentalisme en radicalisering.

Respect voor diversiteit

De thema's *respectvolle omgang op basis van non-discriminatie en gelijkwaardigheid* en *tolerantie* krijgen voldoende aandacht. Hierbij wordt vooral ingegaan op 'vooroordelen', 'culturele vooringenomenheid en discriminatie' en 'het belang van tolerantie in de multiculturele samenleving'. Voor wat betreft het thema *Ik en de ander* is er uitleg over 'empathie en het zich verplaatsen in de ander'. Leerlingen proberen zich te verplaatsen in personen die een andere geaardheid dan jezelf en met welke vooroordelen zij te maken krijgen.

In relatie tot *seksuele diversiteit* worden alleen 'hetero- en homoseksualiteit' kort aangestipt.

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

De drie katernen van *BURGERboek* bieden veel activiteiten die uitnodigen tot **kritische meningsvorming**. Voor verschillende opdrachten moeten leerlingen informatie verzamelen. Voorbeelden hiervan zijn: het zoeken naar informatie over de Europese Unie of het maken van een werkstuk over mensenrechtenschendingen.

Ook het beoordelen van informatie speelt een rol. Het gaat dan bijvoorbeeld over het gebruik van drogredenen in de reclame of politiek.

Leerlingen worden regelmatig om hun (individuele) mening gevraagd. Ook discussiëren naar aanleiding van een stelling komt voor, waarbij er dan moet worden geargumenteed en een eigen standpunt moet worden verdedigd. Bijvoorbeeld een discussie over het wel/niet toelaten van asielzoekers of over de stelling, 'het koningschap zou helemaal afgeschaft moeten worden'.

Activiteiten waarbij het erom gaat dat leerlingen *de media lezen en volgen* en *debatten houden* komen binnen de katernen niet voor.

Activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **respectvolle** communicatie komt slechts in beperkt mate aan bod. Dit geldt dan voor: *het delen van eigen gevoelens en ervaringen* en *het verplaatsen in de ander*.

Er is weinig aandacht voor activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **respectvol samenwerken**. Het merendeel van de opdrachten bestaat uit individuele kennisopdrachten. Wel is er sprake van uitwisseling van ervaringen en discussiëren over een specifieke stelling. Leerlingen zetten argumenten om 'geen vluchtelingen of meer vluchtelingen in Nederland op te nemen' tegenover elkaar.

De methode biedt activiteiten die gericht zijn op persoonlijke identificatie en **verkennen van de eigen identiteit** en leefwereld van leerlingen. Het gaat dan om 'eigen gedrag en gewoonten', 'belangrijke eigen waarden' en 'het maken van een morele afweging'.

Activiteiten waarbij **kritische reflectie** van leerlingen gevraagd wordt, spitsen zich toe op het kijken naar en reflecteren op het eigen gedrag. Bijvoorbeeld: denk aan een situatie waarin je tolerant was; waarom was je

tolerant? Bij een andere opdracht reflecteert de leerling over: een situatie waarin hij/zij iemand iets onaangenaams heeft aangedaan. Waarom deed je dat? Zou je het nu anders aanpakken en wat had je anders willen doen?

Ten aanzien van **belangenbehartiging** met activiteiten zoals 'het opkomen voor anderen', 'het verwoorden van standpunt van de groep', 'medestanders werven' en 'onderhandelen' zijn binnen *BURGERboek* geen opdrachten gevonden.

Dit geldt ook voor activiteiten rondom 'het bespreekbaar maken van problemen in de klas', 'het aandragen van oplossingen' of 'conflictbemiddeling' die uitnodigen tot het **hanteren van conflicten**.

De katernen bieden ook geen activiteiten die leerlingen actief betrekken bij **besluitvorming** (in relatie tot 'leertaak', 'klas' en 'school').

Activiteiten tot **verbetering van de leefbaarheid** (in de klas, de school of de omgeving van de school) zijn slechts minimaal in de katernen terug te vinden. Alleen in katern 1A is er sprake van een opdracht waarbij leerlingen een plan maken voor het opzetten van een solidariteitsactie.

Binnen de katernen zijn geen activiteiten opgenomen waarbij de **buitenwereld** wordt betrokken.